

יוצא לאור ע"י
ללמוד ולהעתיק - מידע הלכתי
רה"ח אברהם צירא S בני ברק
דוא"ל: noy10@etrog.net.il
נערך ע"י
הרה"צ ישראל מאיר וייל שליט"א
מח"ס וביום השבת והשולחן כהלכתו
והמועדים כהלכתם
רב קהילות בני הישיבות והיכל יוסף שלום
רמת בית שמש ג'

עמ' ח'
כללי תשלום לגנות ומטפלות

עמ' א'
'לדעת חכמה'
שאלות מצויות מבית ההוראה

שאלות מבית ההוראה

מעשר כספים להרחבת ביכנ"ס או ישיבה * קריאת הכתובה בקול רם וברור * קבלת תענית בשבת על יום ראשון * כיבוד 'חייקה' בברית מילה * צחצוח שיניים בתענית יום החופה * כניסת מעוברת לבית הקברות * גדר 'בית כנסת' ו'בית מדרש' * שילוח הקן פעם שניה * להניח אותיות על הארץ * פרו ורבו בכך חילוני * שבר חלון כדי להוציא תינוק מהרכב * מזווה במחסן שמשמשים בו רק לעתים רחוקות

מעשר כספים להרחבת ביכנ"ס או ישיבה

האם אפשר לתת ממעשר כספים עבור הרחבת בית כנסת או בשביל הרחבת ישיבה? תשובה: יש שני מסלולים במעשר כספים, המובחר הוא לתת רק לעניים, והשני הוא לתת לכל מצוה [אחזקת תורה, בית כנסת, מקוה וכדומה].

כל אחד יכול לבחור האם הוא מייעד את המעשר כספים רק לעניים או לכל מצוה, אבל אם בחר לתת לעניים אינו יכול אחר כך להעביר לכל מצוות בלי התרת נדרים נכונה כדין, מפני שהוא פחות מובחר^א.

קריאת הכתובה בקול רם וברור

האם צריך להקריא את הכתובה בקול ברור שכולם ישמעו או שהעיקר שיקריאו את הכתובה ולא צריך לשמוע?

תשובה: בימינו, מכמה טעמים, חשוב להקריא את הכתובה בקול ברור ובקול רם שכולם ישמעו, ולכן יש ליתן לקרוא לתלמיד חכם היודע לקרוא נכון וברור^ב.

אמנם, בימינו יש כמה טעמים חשובים נוספים לקריאת הכתובה בקול ברבים. האחד, רבים מאוד מהתנים אינם מבינים את ההתחייבויות, ובודאי שלא מבינים את ערך החיובים של מאתיים וזו ומאתיים זקוקים כסף,

א. ע"פ פת"ש יו"ד סי' רמ"ט סק"ב.
ב. בתוס' פסחים דף קב: כתבו שקוראים את הכתובה כדי להפסיק בין ברכת בורא פרי הגפן של ברכת אירוסין לבין ברכת בפה"ג של ברכות נישואין, וכן כתב הרמ"א באבה"ע סי' ס"ב, ט'.

קבלת תענית בשבת על יום ראשון

באיזה יום יש לקבל תענית של ערב חודש שחל ביום ראשון בשבת?
תשובה: אין איסור לקבל תענית בשבת, ויקבל במנחה בשבת אחרי אלוקי, נצור כרגיל, אלא שלא יאמר את התחינה יהי רצון וכו'.^ג

כיצוד 'חייקה' בברית מילה

מה המקור לכיצוד 'חייקה' בברית מילה?
תשובה: כעין מה שהיו מקריבים את דם הפסח בהרבה כהנים משום ברוב עם הדרת מלך.^ד

צחצוח שיניים בתענית יום החופה

האם מותר לחתן ולכלה לצחצוח שיניים ביום החופה?
תשובה: מותר, אע"פ שבתענית ציבור אסור, בתענית זו מותר.^ה

כניסת מעוברת לבית הקברות

מה המקור שמעוברת לא תיכנס לבית הקברות?

יזכור יש עדים חוחמים על הכחובות שקראו תחת החופה אע"פ שהם לא שמעו הקריאה אע"פ דלא שפיר עבדי אין לשנות מנהגן שלא להוציא לעז על כתובות הראשונות.

ולכן, יש להקפיד שהקורא את הכתובה יקרא בקול רם וברור באופן שיהיה אפשר לשמוע את המילים היטב ובפרט החתן והכלה יוכלו לשמוע את המילים היטב.

ג. בתוס' [תענית דף יב. ד"ה כל] כתב דהמתענה ביום ראשון צריך לומר קבלת התענית במנחה בשבת שלפני התענית, וכן כתבו תוס' בע"ז [דף לד.] שר"י היה אומר בשבת במנחה שלפני התענית קבלת תענית באלוקי נצור. וכ"כ בברכ"י [סי' תקס"ב סק"ב], והביא שם בשם המור וקציעה שלא יאמר את התחינה "יה"ר שתהא תפילתי וכו', והובא בשע"ת שם סק"ב. וכן הביא בקונטרס וישמע משה בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

ד. עי' רש"י פסחים דף סד: ד"ה ברב שכתב שהיו כולם עסוקים בעבודה.

ה. בין למחבר ובין לרמ"א [סי' תקסז, א, ג] בתענית יחיד מותר לרחוץ פיו ולפלוט, אלא שיזהר שלא יכנסו המים לגרונו. וכן הורו הגרי"ש אלישיב זצ"ל [יבאקשו מפיהו שידוכין ונישואין ח"א עמ' תקב-תקג] ומנחת יצחק [האירוסין והנישואין ח"א עמ' קמד בשמן].

ולכאורה יכולים לטעון שלא הבינו על מה התחייב.

אלא שהעומד כנגדם הוא מה שהקריאו את הכתובה בקול והם שמעו ולא ברור לפרש מה ההתחייבויות וממילא הסכימו לכל מה שכתוב שם כמב' בשו"ע חו"מ סי' ס"א, י"ג ובש"ך שם סק"ח ובסמ"ע שם סק"ג שאין יכול לטעון כן ואפילו ברור לנו שלא הבין מפני שלא אמר שלא מבין.

ובשו"ע [אבה"ע סמ"י ס"ו, י"ג] הביא בשם שו"ת הרשב"א שכל עם הארץ שאומר שאינו מבין מה כתוב בכתובה אינו נאמן כי ודאי העדים הסבירו לו לפני שחתמו, וכיום אין העדים מסבירים, וגם לא תמיד מבינים בעצמם, והכל מבוסס רק על מה שקוראים בקול את הכתובה והחתן שמע ושתק וממילא הסכים לכל מה שכתוב.

השני, כל עדים שחוחמים צריכים לדעת את שם המתחייב [שו"ע חו"מ סי' מ"ט, ב'], והדבר מצוי שהעדים אינם מכירים את שם החתן או את שם הכלה ואע"פ"כ חותמים, ויש לומר שהקריאה בקול ברבים הוי כהחזק ברבים שכן שמם מאחר שכולם שמעו ושתקו. ועי' גם שו"ע חו"מ סי' מ"ה, א'.

השלישי, גם העדים עצמם לא תמיד מבינים את ההתחייבויות, וכתב הרמ"א [אבה"ע סי' ס"ו, א']

תשובה: מעיקר הדין מותר למעוברת להיכנס לבית הקברות. ויש שנהגו להיזהר שמעוברת לא תיכנס לבית הקברות, ואף שאין לזה מקור בהלכה [כי בהלכה כתוב שלא ללכת בימי נידות], מ"מ אין לזלזל במנהגם¹. מעוברת יכולה ללכת להלווית המת².

גדר 'בית כנסת' ו'בית מדרש'

מה נחשב גדר 'בית הכנסת' ומה 'בית המדרש' לענין אכילה ושתייה בו [שמותר לתלמידי חכמים רק בבית מדרש, וכן שאר צרכיהם מותר בבית המדרש כמבואר בא"ח סי' קנ"א סק"ח] ולענין חיוב מזוזה [שחיובו מעיקר הדין רק בבית מדרש כמבואר ב"י"ד סי' רפ"ו, י', ושם סעי' ג']?

תשובה: בית המדרש הוא מקום שיש בו לימוד של לומדים קבועים במשך רוב היום, בית כנסת הוא מקום שבעיקרו מיועד רק לתפילות אף על פי שיש בו שיעור דף יומי כמה פעמים ביום וכן שיעור בין קבלת שבת למעריב ליל שבת וכדומה³.

שילוח הקן פעם שניה

מי שקיים שילוח הקן, האם יכול להחזיר את הביצים ואם הציפור תחזור מישהו

ז. יש שנהגו שמעוברת לא תלך לשום לוויה, ואולי טעמם משום עין הרע או משום שחששו שתיכנס לבית הקברות, ולא מצאתי לזה מקור, ועי' אמת ליעקב יו"ד סי' שס"א מה שהביא מפי השמועה ובספר נשמת ישראל סי' ד' ס"ו.

ויש להעיר שאולי אלו שנהגו להימנע מלהיות קואטער הוא משום שרבים מסתכלים ויש חשש לעין הרע, אבל אם הולכת בצידי דרכים בהלוויה ל"ע, לכאורה לא שייך עין הרע בימינו שכל הנשים יוצאות מהבית כל יום.

ח. בבאר היטב [סי' קנ"ג סק"ב] הביא בשם שו"ת דבר שמואל סי' שמ"ו שבית כנסת שקובעין שם מדרש בלמוד שעה אחת דינו כבית מדרש, אך בשו"ת דברי מלכיאל [ח"ה סי' כ"ה] כתב דאין דין בית מדרש אלא בבית שמגדלין בו תורה בקביעות ולא די במה שלומדין קצת בוקר וערב וכל שעות היממה. ואמנם המעיין בדבר שמואל יראה שלא מוזכר בו להדיא שעה אחת אלא באופן כללי הרבים קובעים בו זמן ללימוד במשך היום.

ובשו"ת בית יודיה [ח"א סי' ג'] כתב שרק אם יש שם ישיבה קבועה מבוקר ועד ערב נחשב בית מדרש, והוכיח כן מלשול הש"ך [יו"ד סי' רפ"ו סק"ט] שכתב שהתלמידים יושבים בו מהבוקר עד הערב ולכן דומה לדירה.

ו. בש"ך [יו"ד סי' שע"א סק"א] ובמג"א [סי' שמ"ג סק"ב] ובמשנ"ב [שם סק"ג] דנו לגבי אשת כהן מעוברת אם יכולה להיכנס לבית הקברות, וכתבו שיכולה, ולא הזכירו איסור או מנהג שלא להיכנס לבית הקברות. ועי' גם חת"ס יו"ד סי' שני"ד.

ובמנח"י [ח"י סי' מ"ב] כתב ליישב המנהג משום מהרה יבנה המקדש ויכולו לקחת את העוברים הטהורים לשאוב מי אפר פרה אדומה, ואמנם אין הדבר פשוט להלכה שהרי טומאה בלועה אינה מטמאת [עי' מג"א סי' שמ"ג ונתיב חיים שם לגבי תינוקות טהורים לפרה אדומה שלא חששו על המעוברות שלא יכנסו לאוהל המת].

ודעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאין לזה מקור אבל אין לזלזל במנהג.

[ואולי החליפו בימי נידות שכתב המשנ"ב בסי' פ"ח סק"ו [בשם ח"א כלל ג סל"ח] שלא תיכנס לבית הקברות בימי נידתה או שלא רצו שהולד ישהה במקום שיש טומאה, ועי' איגרת הגר"א שכתב 'ותשמור שלא תלך לבית הקברות כלל וכלל, וכל הצרות והעוונות באים מזה'].

[ואולי מחשש 'חיצוניים' הנמצאים בבית הקברות [עי' מעשה רב, ונזהרין יותר בהריון, עי' שבט מוסר פכ"ד].

אחר יקיים את המצוה וישלח את הציפור?
תשובה: נחלקו הפוסקים בדין זה, ולכן אפשר לשלח, ויש שיטות שקיים המצוה,
ועכ"פ אם לא יועיל לא יזיק^ט.

ואופן ההפקר צריך להיות בפני אחד, ולכתחילה טוב שיפקיר בפני שלושה^ז.

להניח אותיות על הארץ

האם מותר בשבת להניח אותיות על הארץ אחד ליד השני וליצור מהם מילים בלי
חיבור?

תשובה: בחיי אדם משמע שמותר, ולענין מעשה עיין בהערה א^א.

הבגד. והנה, בוביום השבת (סי' י"ד הע' ל"ד) הבאתי
שהוכיחו הפוסקים שאות באויר אינה אות בכלל
ואין שם כתיבה ביצירת צורה וכתובה היא רישום
ולא יצירה, כן מבוי ברמב"ם [פי' מהל' שבת
הט"ז] שכתב הצר צורה בכלי חיים משום
מכב"פ ולא משום כותב, ובי' הבאה"ל [סוד"ה
במשקין] דהיינו טעמא כיון שעשה ויצר הצורה
בכת אחת ואין לזה שם רושם, משא"כ במש"כ
הרמב"ם [פי"א הי"ז] הצר צורה חייב משום
כותב היינו שכתב ורשם ורשם של הצורה על גבי
קיר או נייר ולזה יש שם כתיבה. וכ"כ בשבט
הלוי בח"ט סי' כ"ה שכשעושה צורה מהעוגה
עצמה [ולא חורט בתוכה] ודאי מותר ואין לזה
שם כתיבה ולכן מותר לאכול עוגה כזאת ואף
ליצור ציורים או אותיות מבצק או מעוגה רכה.
שוב מצאתי שנדפס בקובץ שערי הוראה [י'
בית הוראה דהגרש"א שטרן שליט"א] מכתב
הגר"ש ואזנר זצ"ל ובו הוכיח מעירובין צז.
שודאי אין איסור ליצור אות או ציור ללא רקע
ונייר תחתיהם וראייתו מקשר של תפילין, שהגמ'
שם דנה רק מצד קושר ולא מצד כותב אות
וצורה, וכתב מה"ט להתיר הנחת סכ"ם על
שולחן בצורה מיוחדת משום שהשולחן לא
נחשב רקע וקלף לסכ"ם.

וכן בכ"י הגר"א שם מפרש את השיטה שבת
נדרש חייב במזוזה ע"פ הירושלמי הב"ח והש"ך
סקי"ט מבארים את הסברה לחלק בין בית כנסת
לבין בית מדרש שבבית מדרש מתוך
שהתלמידים יושבים שם כל היום מהבוקר עד
הערב דומה לדירה.

ט. בברכ"י [יוד" סי' רצ"ב סק"ג] כתב מ'צאתי
כתוב להרב הגדול מהר"ר שלימאן בן אוחנא
זלה"ה נלע"ד שאף שיפקיר אח"כ הבית פטור
מלשלח. והביא ראיה לזה מחולין [דף קמא:]
דלא משכחת לה יוני שובך שחייבות בשילוח
אלא רק בלא הגובהה האם מעל הביצים, משמע
דאם הגובהה פעם אחת כבר זכתה לו חצירו והוי
מזומן ולא יועיל להפקיר, והביא ראיה נוספת
מגמ' שם דף קלט. לגבי שילוח הקן במוקדשין,
וכן הביא בספר שלח תשלח [אות כד עמ' עב]
בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שלא מועיל להפקיר
שוב כי עדיין נחשב מזומן אחר שזכה בהם.
אמנם הביא שם בשם האגרו"מ ובשם הגר"א
קוטלר זצ"ל שדעתם שאפשר להפקיר שוב
ומישוהו אחר יקיים המצוה, וכן הביא בארחות
רבינו ח"ד עמ' כט (בחדש- עמ' רנב).
י. ע"י שו"ע חו"מ סי' רע"ג, ז' ומשנ"ב סי' רמ"ו
סק"ט"ו.

יא. בחיי אדם [כלל ל"ז ס"ן] כתב שמותר להניח
אותיות על הפרוכת ברפיון כיון שאינם
מחויבים, ומשמע שהבין שהאיסור רק מצד
החיבור של אות לאות שביחד נוצרת מילה.
אמנם בפשטות דברי המג"א [סי' ש"מ סק"י]
שעצם תחיבת אותיות על הבגד הוא עצמו כתב,
כלומר, שאות באויר אינה כלום ועצם הכנסתה
לבגד זה הכתיבה, וא"כ גם אם אין חיבור בין
האותיות הרי יש כאן את הנחת האותיות על

פרו ורבו בכך חילוני

האם מקיימים מצות פרו ורבו בכך חילוני רח"ל?
תשובה: מקיימים². וה' יערה רוח תשובה על הרשעים שיחזרו בתשובה.

שבר חלון כדי להוציא תינוק מהרכב

מי שראה תינוק ברכב נעול ושבר את השמשה על מנת להוציא את התינוק, האם חייב לשלם לבעל הרכב את דמי החלון?
תשובה: אינו חייב לשלם³.

המצילין.

אמנם, נראה לענ"ד שאין הנידון דומה לראיה, כי שם מדובר באופן שהנוק אינו שייך בעצם להצלה אלא במקרה בדרך ריצתו להציל שבר את הכלים, אבל כאן הרי השבירה היא גופא מעשה ההצלה ואם כן הפטור הוא משום שהמעשה אינו מוגדר מעשה נזק אלא מעשה הצלה.

והדבר דומה למנותח שיבקש מהרופא פיצוי על מה שחתך בגופו ופצע אותו שפשוט שדבריו מופרכים, משום שהנתוח אינו פציעה בדרך להצלה אלא חלק ממעשה ההצלה גופא, ובשו"ע יו"ד של"ו, א' לגבי רופא ששגג והרג נפש גולה מיירי באופן שטעה במעשה אבל עצם מעשה ההצלה פשוט שלא שייך לחייבו שהרי עשה כהוגן.

ומצאתי בחזו"א [חו"מ סנהדרין סי' כ"ה ויו"ד הל' ע"ז סי' ס"ט] לגבי מי שרואה חץ הולך להרוג אנשים רבים ויכול להטותו לצד אחר ויהרג רק אחד שבצד אחר ואלו שבצד זה ינצלו ואם לא יעשה כלום יהרגו הרבים והאחד ישאר בחיים, וכתב שם דאפשר דלא דמי למוסרים אחד להריגה דהתם המסירה היא פעולה האכזריות של הריגת נפש ובפעולת זה ליכא הצלת אחרים בטבע של הפעולה אלא המקרה גרם עכשיו הצלה לאחרים גם הצלת האחרים קשור במה שמוסרין להריגה נפש מישראל, אבל הטיית החץ מצד זה לצד אחר היא בעיקרה פעולת הצלה ואינה קשורה כלל בהריגת היחיד שבצד אחר רק עכשיו במקרה נמצא בצד אחר נפש מישראל. והרי דבריו מפורשים לחלק בין מעשה הריגה שבמקרה מציל אחרים לבין מעשה הצלה גופא, ולענ"ד כ"ש בנידון דידן.

הנה, בב"ק דף ק"ז: לגבי חמור שהיה על ספינה

מ"ז אות ג שלא הזכיר היתר זה].

ולפי"ז היה משמע שכונת המג"א כפשוטו שעצם תחיבת האות על הבגד הוא כתיבה, וגם בלי חיבור אסור, אבל בח"א כתב לא כך. ועי' גם שש"כ פ"ט הע' נ"א.

יב. לבוש אבה"ע סי' א' סעי' ז', והובא בדברי חמודות בכורות פ"ח דף מז אות ה ובג' מהרש"א אבה"ע סי' א', ז' ובשפע חיים [נישואין סי' ס' אות ד], וכ"כ בראש פינה חלקת השדה [אבה"ע שם].

ובפאת השדה [ח"ב סי' א'] כתב שאם נשא נכרית רח"ל כבר אינו מקיים פו"ר כיון שבניו יהיו נכרים.

יג. בדבר שאלתו לגבי מי שרואה תינוק נעול ברכב והוא מסופק האם התינוק נמצא שם זמן קצר או ארוך או שהוא מסופק האם בפנים הרכב חם מאוד או לא כל כך, וכגון בימים שאינם חמים כל כך או שהרכב חונה במקום שיש צל, ואי נימא שמותר לשבור, האם השובר חייב לשלם את דמי החלון ששבר.

הנה בספק הראשון פשוט שכל צד קטן של ספק נפשות חייב לשבור את הדלת או את החלון, והדבר חיוב ומוטל על כל אחד ואחד מישראל לעסוק בהצלת ספק נפשות כמש"כ הרמב"ם בריש הל' רוצח ושמירת נפש פ"א ה"ו והי"ד והט"ו משום לא תעמוד על דם רעך וסה"ת ל"ת רצו ובשו"ע חו"מ סי' תכ"ו [ועי' גם שו"ת הרדב"ז תשובה אלף ר (קל) וחת"ס או"ח סי' פ"ב], ולכן כל מי שרואה תינוק נעול אם יש צד קטן של ספק נפשות חייב לשבור ולהציל ואפילו בשבת.

ולגבי חיוב תשלומין, לכאורה הלכה פסוקה בסנהדרין דף עד. ובחו"מ סי' ש"פ, ג' שפטור כיון שאם נחייב את המציל ננעול דלת בפני

קמח של עמילן חיטה ואורז (קמח 'מולינו')

לחם העשוי מקמח עמילן חיטה בלי גלוטן עם תערובת אורז כאשר העמילן חיטה הוא הרוב, האם חייב בחלה ואיך להחשיב את שיעור החלה?
תשובה: חייב בחלה בברכה⁷¹.

ושיעור החיוב, מעיקר הדין יש להפריש חלה בלי ברכה כשיש שיעור קמח המחייב בהפרשת חלה אפילו שחלק מהקמח הוא אורז, אבל לגבי ברכה, אם העמילן חיטה הוא מיעוט, אפשר לברך רק אם יש שיעור חלה ברכיבי החיטה שבקמח, אבל אם העמילן חיטה הוא הרוב, אפשר לברך על שיעור הקמח אפילו שיש בו אחוז גדול

יד. יש לדון האם צריך מין דגן שהוא מגיע לחימוץ או שבפועל יבוא לידי חימוץ. ובמג"א סי' תנ"ד סק"א לגבי קליפת החטים כתב שמספיק שיבוא לידי חימוץ [ומה שהק' עליו מס' תע"א סק"ה לגבי מי פירות, תי' החת"ס שם והאלף לך שלמה סי' ש"ז שצריך שגם המים יהיו מין שיכול לבוא לידי חימוץ], והגרע"א בגליון הביא על דבריו את דברי הרמב"ן במלחמות שאם לש את העיסה במי פירות שאינם מחמיצים אינו יוצא בה ידי חובת מצה. ובנשמת אדם [פסח אות טו] כתב שנחלקו בזה הרמב"ם והרמב"ן, ועיש שהוכיח מחלוט ברותחין דסגי במין שיכול לבוא לידי חימוץ, וכתב שאפשר להקל לברך בשעת הדחק, ובשבט הלוי [ח"ט סי' קי"ז] הביא את דבריו להלכה. ועי' גם קובץ שיעורים פסחים אות קעו- קעז. ולכאור' מוכח כן קצת בש"ך [יו"ד סי' שכ"ד סק"י"ז] שכתב שאם יש תערובת של חיטה ומינים אחרים ויש טעם כעיקר יכול להפריש חלה כי המינים האחרים נגדרים אחר החטים, והרי אף שטעמם כהחטים ודינם שווה הרי מ"מ אינם יכולים להחמיץ, ומוכח שאם דינם כמו חטים א"כ אפשר להפריש מהם חלה אע"פ שלא יכולים להחמיץ בפועל. [ואפשר שבחלה לכו"ע המחייב הוא מין דאתי לידי חימוץ ורק במצה יש צד שצריך חימוץ בפועל]. ותבואה שלא הביאה שליש שחייבת בחלה לפי שיכולה לבוא לידי חימוץ [ר"ש חלה פ"א מג"ג], י"ל משום שהיא תבואה שלא סיימה להביא את כוחה והיא עעין בוסר או פג, ולכן אם יכולה להחמיץ מוכח שיש לה שם תבואה להתחייב, אבל אין הכוונה שאם בפועל אינה מחמיצה אינה חייבת בחלה.

ובגללו הספינה עמדה לטבוע ובא אחד ודחפו וטבע, ופטריה רבה מלשלם משום שנחשב כרודף ששבר כלים בריצתו. ולכאורה לפי דבריני היה לו לפטור בפשיטות משום שעוסק במעשה הצלה גופא.

ולענ"ד זו כוונת התוס' רי"ד בב"ק דף קיז: שלא גרס רבה לטעמיה, אבל גם לגירסתינו, יש לומר שהדבר פשוט גם בלי ההוכחה משם והדבר מפורש בב"י ובדרכ"מ סי' ש"פ סק"ד שכתבו מסברא פשוטה שבכה"ג פטור, וכן השו"ע כתב דין זה בנפרד שם סעי' ד' משום שהדבר פשוט מסברא, ואולי יש ליישב ששם הרודף היה האיש שהכניס את החמור לספינה כמש"כ רש"י שם ולכן הריגת החמור אינה מעשה הצלה בעצם כי הרודף הוא האיש אלא שבמקרה ההצלה היא ע"י הריגת החמור.

וכיון שהוא מחוייב לשבור ולהציל שהרי יש כאן ספק נפשות, בודאי פטור מלשלם, ובודאי לטעמו של הרא"ש הנפסק בשו"ע הנ"ל שאם נחייבו ננעול דלת בפני המצילים א"כ בודאי פטור.

ומה שיש לדון הוא אם שבר למטרה אחרת ולבסוף גילה שהיה שם תינוק והצילו, ובזה גם כן פטור מלשלם כמב' בתוס' בפסחים דף מו: ד"ה רבה שאם עשה מלאכה בשבת והתברר שהדבר מועיל להצלת נפשות שפטור מעונש [אלא שלא נפטור כל אחד משום הואיל כי הדבר אינו שכיח כמש"כ התוס' שם].

אם כן, עלה בידנו שפשוט שכל אחד מישראל שרואה תינוק נעול ברכב אם יש צד כל שהו שיש כאן ספק נפשות חייב לשבור את הדלת או את החלון ולהוציא את התינוק ופשוט שפטור מלשלם על מעשה השבירה.

של אורז^{טו}.

למעשה, בקמח 'מולינו' של חברת קמח הארץ, יש רוב של עמילן חיטה, ולכן יש להפריש בברכה כשיש שיעור קמח המחייב בהפרשת חלה [מלבד חישוב הסיבים תזונתיים ושאר תבלינים שאינם מצטרפים כמו שבעוגות לא מחשבים תבלינים].

מזווה במחסן שמשמשים בו רק לעתים רחוקות

מחסן שמשמשים בו רק פעם בחצי שנה לכלי פסח ולדפנות הסוכה, האם חייב במזווה?

תשובה: מחסן חייב במזווה בברכה^{טז}.

אמנם, נחלקו הפוסקים האם צריך שישתמש במחסן בקביעות [לפחות פעם בחודש בממוצע] או מספיק שיוציא ויכניס דברים מדי פעם אפילו פעם בחצי שנה או פעם בשנה, ולכן אם משתמש רק פעם בחצי שנה, יקבע מזווה בלי ברכה^{יז}.

ניתן להצטרף לשיעור היומי בהלכות כשרות המטבח על פי הספר השולחן
כהלכתו בטלפון: 0556736929

סי' קצ"ו סק"י שכתב בדעת הרמב"ן שצריך שיעור דגן לחיוב חלה שהרי כתב 'ואית בה שיעורא מחלה', אלא שלהלכה נראה שהש"ע לא פסק כהרמב"ן אלא כהרמב"ם שהרי הט"ז כתב שאין צריך שיעור דגן ולשיטת הרמב"ן והרשב"א לכאורה כן צריך שיעור דגן אפילו בחטים ואורז.

טז. שהרי הוא בית האוצר שחייב במזווה [סי' רפ"ו, א'], וחיובו אפילו הוא פחות מד' על ד' [עי' פת"ש סי' רפ"ו סק"ד ומנח"י ח"ג סי' ק"ג], אמנם אין הדבר פשוט לברך אם אין בו ד' על ד' לפי שתלוי בשיטות הפוסקים.

יז. באגרו"מ [י"ד ח"ב סי' קמ"א ענף ב' ד"ה והנה רש"ן] כתב שאפילו אם נכנס פעם בשנה להכניס או להוציא משהו, צריך לברך.

אמנם, בקובץ מבית לוי [מזווה עמ' רסז אות ב] כתבו בשם הגר"ש וואזנר זצ"ל שמחסנים שמשמשים בהם רק לעתים רחוקות פטורים ממזווה, וכן הביא באבני ישפה [ח"א סי' ר"ט] בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל - ובשם המנח"י הביא שם שדעתו שגם אם משתמשים במחסן לעתים רחוקות צריך לקבוע מזווה אבל לענין ברכה יש עוד לדון.

טו. בשו"ע [י"ד סי' שכ"ד, ט'] כתוב שאם יש חיטה ואורז הכל חייב בחלה.

והדבר תלוי האם הטעם לדין הוא משום שהאורז נגרר אחר החיטה ומחמיץ בעצמו או שחייב משום שטעם כעיקר. והט"ז [שם סק"ט] כתב שהטעם משום שהאורז נגרר אחר החיטים ומחמיץ, אבל הש"ך [שם סק"א] כתב שהטעם משום שטעם כעיקר והוא הדין לשאר מינים וא"כ, לשיטת הט"ז, כיון שקמח זה הוא בלי גלוטן א"כ לא שייך בו גרידה, וחיוב חלה יהיה רק על רכיבי החיטה בלבד, אבל לשיטת הש"ך הרי טעם כעיקר מחייב את הכל בחלה.

אמנם, כל דבריהם באופן שהחיטה היא המיעוט כמבואר שם, אבל כשהחיטה היא הרוב א"כ יש לומר שהאורז ישלם לשיעור החיוב.

ומצאתי שכן כתב הפמ"ג [פתיחה להל' פסח ח"ב פ"א סוף אות ה ואות ו, והעיר שלכאורה יתכן שמיעוט ייתן גם חיובי דינים חדשים - עי' בזה דרור יקרא עמ' תקסט - תקע] וגם במשנ"ב סי' תנ"ג סוסק"ד משמע קצת כן וצ"י בשעה"צ סק"ח לרא"ש שבסוף הלכות חלה [סי' ט"ו] שטעם החטים שבאורז מחשיב גם את האורז להיות דינו כמו החטים עצמם. אמנם, עי' חזו"א

בית דין צדק בני הישיבות בית מש

לרבים השואלים בענין גני ילדים ומטפלות, שבעקבות המצב אין אפשרות להמשיך ולטפל בילדים.

- א. אם עדיין לא שילמו לגננת, פטורים מלשלם לה.
- ב. אם כבר שילמו לגננת, אין אפשרות להוציא ממנה, והיא תקבל 'כפועל בטל', ותחזיר את יתרת הכסף.¹ [הגדרת 'פועל בטל' באופן רגיל הוא חצי מהסכום, אך דבר זה יכול להשתנות ממקרה אחד לשני].²
- ג. אם שילמו בצייק שעדיין לא נפדה, אם העבירו אותו לצד שלישי, אסור לבטלו. ואם הוא אצל הגננת, לכתחילה לא תפדה אותו.³
- ד. בכל המקרים הנ"ל מן הראוי לפשר בין הצדדים.⁴
- ה. עבור חופשת הפסח, יש לשלם מחיר מלא. ועיין בהערה.⁵

¹ הדין בפועל שאירע אונס ואינו יכול למלא את פעולתו, באופן ששניהם לא יכלו לדעת מראש על האונס, שהוא פסידא דפועל, ובעה"ב פטור מלשלם לו. ובאופן דהאונס הוא 'מכת מדינה', נחלקו בזה הפוסקים הראשונים והאחרונים, והוא סוגיא גדולה ועמוקה.

בסימן שכי"א סעיף א' הרמ"א הביא בזה דעת המרדכי בשם האו"י דהוא פסידא דבעה"ב, ודעת המהר"ם מפרובה דהוא פסידא דפועל, ודעת הרמ"א לעיקר שצריך לשלם לפועל. ובסמ"ע ס"ק ז' תמה על הרמ"א, וביאר כוונתו שיחלוקו. ובהג' הגר"א שם נשאר בקושיה על הרמ"א, ודעתו שהוא פסידא דפועל. ועי' עוד בנתיבות סימן של"ד ס"ק א' דדעתו הדפועל מפסיד שכור, [והסכים עם הרמ"א שישלם רק באופן שהיתה למלמד אפשרות למרות האונס, להמשיך ולשמור עליו בלי ללמד אותו, דבר שאינו קיים בנציאות שלמן]. והחת"ס חו"מ קט"א הובא בפת"ש ס"ק א', פסק גם הוא כמהר"ם פדובא. והיוצא, דהוי ספיקא דדינא אי הוי פסידא דפועל, או פסידא דבעה"ב.

² בכל מקום שצריך לשלם לפועל על זמן שלא עבד, הדין הוא, שהוא מקבל כפועל בטל. וכתב הט"ז סימן של"ג בשם כמה ראשונים, שמשלם חצי משכרו. אך הדבר תלוי בקושי העבודה, וביכולת של הפועל לעבוד. לדוגמא, באופן שגן עם הרבה ילדים, הקושי בתוספת ילד אחד הוא כוועט, ועי"כ 'פועל בטל' הוא יותר מחצי. ויש לדון האם כאשר כל הגן בטל, והקושי בהפעלת כל הגן הוא גדול, האם דנים כל ילד לגופו, אם הוא רק תוספת לאחרים, או דנים את כל הגן כאחד.

³ ידוע הספק כיצד לדון צייק, האם הוא נחשב ככסף או רק כהוראת תשלום. אם הוא ככסף, הרי בנתינת הצייק, הגננת כבר מוחזקת. ואם נחשב רק כהוראת תשלום, אין הגננת נחשבת מוחזקת. ובנידונינו, יתכן שגם אם צייק אינו ככסף, מ"מ כאשר הגננת מקבלת צייק, ואי"כ אירע אונס, כיון שיש לה כבר אפשרות לגבות את הכסף, על בעה"ב להתנות, וממילא הוי פסידא דפועל. והדבר תלוי במחלוקת בכיור הדין דהוי פסידא דפועל.

⁴ החת"ס ב'ספר הזכרון' כתב לגבי שאלה דומה שהתעוררה בזמנו בקהילות קהילת פרשבורג, שברחה מפני מלחמת נפוליון למושץ 42 יום, ואי"כ תבעו המלמדים את שכרם. וכתב החת"ס 'ורבו עתה המלמדים והתלמידים אשר שאלו לנפשם מה לעשות בדינם, בזמן זמנים שברעות הרבה שבטלו מלמודם, אם יתחייבו שכרם שבעה, ואני בעני אמרתי דין תורה לא ידעתי, ואני משלם לשכירים יש שכרם משלם, בלי יכירי פרוטה, ואתם תבצעו הדין ע"ד הפשר לשלם החצי ויפסיד המלמד החצי וטעמי ונמוקי, כי זה הוא ברור שהוא כדון מכת המדינה, וידוע אריכות דברי הסמ"ע ויש סי' שכי"א ודעתו נוטה שיפסיד המלמד הכל, ולכל הפחות רצה לפרש דברי מהר"ם שיפסיד הבעה"ב החצי, והש"ך שם חלק עליו, יעו"ש.

אך הדבר קשה מאד בעיני הדין מ"ט להוציא מעות מהבעה"ב כיון שהוא מכת המדינה, ומול שניהם שוה בו, ואין לומר מול של זה גרם טפי מנמול של זה, וראיתי בהג' אשר"י פ' האומני' שכתב שהבעה"ב צריך לשלם לו שכרו משלם, מסיים וצ"ע בפ' המקבל, ע"ש. ונראה דכוונתו למה שכתבתי דהתם גבי חוכך, תלי הש"ס בבבא מציעא דף קו ע"א במול של מי גרם, ונוד התם החוכך הוא המחזיק אורחין שפיר ינכה להבעה"ב גבי מכת מדינה משום דמיצי א"ל דלמא מולא דינדך לחוד גרם, מושא"כ במלמד קשה להוציא מהבעה"ב. ומסבא נראה דמול שניהם גרם, ע"כ עשיתי פשר מוצנץ שניהם ותפצם, שיהיה ההפסד על שניהם, אבל דין תורה לא ידעתי, עד יבוא מי שלבו יותר שלם ויוציא דין לאמתו. עכ"ל.

⁵ חיוב התשלום עבור חופשת הפסח, הוא חיוב ממנהג המדינה. ועי"כ, כאשר לא התנו אחרת, צריך לשלם על חופשה. אך יש לדעת, כי המנהג הוא שהתשלום הוא לפי אורך תקופת העבודה בפועל בחדשי החורף. ואם היתה תקופה שמיסיבה מסוימת [למעט מחלה שלה או של הילד וכדו'] היא לא עברה, מקוים מתשלום החופשה לפי יחס.

ועי"כ יש לקזז מתשלום החופשה לפי יחס, את התקופה שקדמה לה, שבה לא עברה הגננת בגלל המגיפה.